

nummer 2/1979

Reclassering

Justitiële verkenningen

80044-
80048

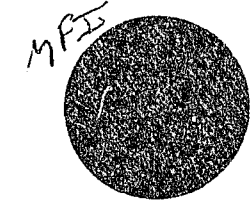
etenschappelijk

derzoek-en

documentatie

entrum

Inhoud

blz.	
3	Voorwoord
[5	drs. G.J. Thomassen Hulpverleningsmetho- den: een evaluatie 80044
[29	drs. J.L.P. Spickenheuer en drs. L.C.M. Tigges 80045 Opleiding en scholing van de reclasseringsmaat- schappelijk werkers
[40	dr. M.J.M. Brand-Koolen Enkele gedachten 80046 over de inhoud van voorlichtingsrapporten
[49	drs. P.A.M. Eijkelhof-van der Lans Reclasse- ring in het Huis van Bewaring 80047
[71	P.J. Linckens en drs. L.C.M. Tigges Kwanti- tatieve gegevens over de vroeghulp 80048
88	Literatuuroverzicht
88	Algemeen
89	Strafrecht en strafrechtspleging
94	Criminologie
113	Reclassering
116	Gevangeniswezen
120	Politie
123	Psychiatrische zorg
124	Kinderbescherming
127	Drugs
128	Boekwerken

NCJRS

NOV 5 1980

ACQUISITIONS

Enkele gedachten over de inhoud van voorlichtingsrapporten

door dr. M.J.M. Brand-Koolen*

1. Inleiding

Wanneer ik in dit artikel enkele gedachten over de informatie die in voorlichtingsrapporten gegeven wordt probeer te ontwikkelen, dan ga ik in eerste instantie voorbij aan de cruciale vraag of rapportage wel wenselijk is en of deze niet sterk teruggedrongen zou moeten worden (Anderson 1977, Abspoel 1977).

Ik doe dat vooral omdat ik ervan uitga dat voorlichtingsrapportage voorlopig nog wel zal blijven bestaan en omdat eventuele fundamentele wijzigingen in de (verre?) toekomst niet hoeven te impliceren dat er niet reeds nu verbeteringen in het bestaande systeem kunnen worden aangebracht. Het ligt voor de hand een beschouwing over de inhoud van voorlichtingsrapporten te doen voorafgaan door een beschouwing over de functie van voorlichtingsrapporten. Pas wanneer het duidelijk is waarvoor het voorlichtingsrapport dienen moet, kan men wellicht iets zinnigs over de inhoud daarvan zeggen.

2. Functie van het voorlichtingsrapport

In het algemeen gesproken lijken er in de praktijk drie redenen te zijn die een officier van justitie (O.v.J.) (of rechter) doen besluiten een voorlichtingsrapport aan te vragen (zie ook Vlottes, 1977 en van Riel, 1977).

a. De O.v.J. weet reeds (bijna) zeker dat hij de zaak zal seponeren, maar wil toch eerst nadere informatie over de verdachte ontvangen in de verwachting dat de te ontvangen informatie zijn beslissing zal bevestigen. Een variant hierop is de situatie waarbij de O.v.J. meent dat hij het rapport nodig zal hebben om zijn beslissing, indien dit nodig mocht zijn, tegenover zijn superieuren te kunnen rechtvaardigen. Met

* Hoofdmedewerkster bij de sectie reclassering van het WODC.

deze situatie hebben velen nogal wat moeite; men vindt dit een oneigenlijk gebruik van het voorlichtingsrapport. Overigens lijkt dit gebruik met het toenemend aantal sepo's af te nemen (Abspoel). Voorzover dit nog nodig is meen ik dat men de O.v.J. beter de gevraagde steun kan geven dan het risico lopen dat de verdachte de dupe wordt van een negatieve beslissing. Zo'n rapport kan echter wel beperkt gehouden worden.

b. Een voorlichtingsrapport wordt soms aangevraagd, niet omdat men behoefte heeft aan enige informatie, maar omdat men de verdachte in contact met de reclassering wil brengen. Daarbij ligt op de achtergrond de vraag of veronderstelling dat hulpverlening wellicht gewenst is. In wezen is dit evenzeer een oneigenlijk gebruik van het aanvragen van rapporten. Hier wreekt zich het feit dat de communicatie tussen reclassering en rechterlijke macht voornamelijk via de voorlichting loopt.

Het lijkt dringend gewenst hiervoor iets beters te bedenken. Zolang dit nog niet het geval is, zou ik ook dergelijke aanvragen gehonoreerd willen zien. Maar ook, wellicht juist in deze gevallen kan de informatie m.i. zeer beperkt blijven.

c. Het voorlichtingsrapport wordt aangevraagd omdat men de informatie wil gebruiken voor de te nemen strafrechtelijke beslissingen. Dat is m.i. de enige echte legitieme functie van het voorlichtingsrapport. Dit betekent dat de voorlichtingsrapportage vooral in deze gevallen van belang is. Voorts impliceert het bovenstaande dat ik de voorlichtingsrapportage niet zie als een vorm of onderdeel van de hulpverlening. Dit wil niet zeggen dat voorlichting en hulpverlening niet samen kunnen gaan. Integendeel, als regel zal in elke voorlichtings-situatie de hulpverlening 'vanzelf' starten. Maar het voorlichtingsrapport zelf is bestemd voor de strafrechtelijke beslissingen en niet voor de hulpverlening. Waarom stuurt men het anders niet naar de cliënt in plaats van naar de O.v.J.?

3. Inhoud van het voorlichtingsrapport

Als het voorlichtingsrapport eigenlijk alleen een legitieme functie heeft indien de informatie bestemd is voor een bijdrage in de strafrechtelijke beslissingen, dan betekent dit tevens dat

het voorlichtingsrapport alleen die informatie behoeft te bevatten die de rechterlijke macht nodig heeft om die beslissingen zo verantwoord mogelijk te nemen. Niets minder, maar ook beslist niets méér. Ik ben het dan ook niet eens met magistraten die stellen dat de maatschappelijk werker maar alles op moet schrijven wat hij weet en dat de lezer dan wel zal uitmaken wat hij ervan gebruiken kan. Veeleer lijkt het mij dat de informatie moet aansluiten bij de strafrechtelijke situatie, en deze wordt vooral bepaald door de ernst van het delict (en de eventuele recidive) en — daarmee samenhangend — de soort strafbedreiging (boete, innemen rijbewijs, gevangenisstraf, TBR).

In dit verband is het wellicht nuttig een kanttekening te maken bij de veel geciteerde uitspraak van Kempe, die in het voorlichtingsrapport invoelbaar gemaakt wil zien waarom deze man (vrouw) in die omstandigheden dit delict heeft gepleegd. Deze invoelbaarheid is misschien wel nuttig, maar alleen als de persoon en omstandigheden een belangrijke factor in de beslissing zijn; dit wil in concreto zeggen vooral bij delicten waar de beslissingsruimte erg groot is en dit zijn in de praktijk de zwaardere delicten. Wellicht is de uitspraak van Kempe gedaan in een tijd dat in veel mindere mate sprake was van een groot aantal septs enerzijds en een zekere tarifiering van een aantal delicten anderzijds.

Voor zover bekend is Vlottes (1977) een van de eersten geweest die pleitte voor een meer gedifferentieerde benadering van de behoefte aan informatie in aansluiting op de delictsituatie. Hieronder wordt een poging gedaan deze gedachte verder uit te werken. Daarvóór wordt echter eerst ingegaan op onderwerpen die zoal ter sprake plegen te komen in voorlichtingsrapporten. Daarna wordt een verband gelegd tussen de functie van het rapport en de inhoud daarvan.

4. Onderwerpen in voorlichtingsrapporten

In de proefneming gestructureerde voorlichtingsrapportage, waarover ik rapporteerde (Brand-Koolen, 1978), werd een aantal onderwerpen onderscheiden die relevant kunnen zijn in het voorlichtingsrapport. Dit zijn: personalia, gegevens over de wijze waarop het

rapport tot stand gekomen is, de delictsituatie, korte beschrijving levensloop, justitiële en/of hulpverleningsbemoedeningen, fysieke toestand, psychische toestand, alcohol en drugs, gezinsituatie en eventueel vroegere gezinssituatie, sociale situatie, school/werk, materiële situatie, samenvatting en conclusie. Nu, na afsluiting van de proefneming ben ik geneigd het onderwerp 'justitiële en/of hulpverleningsbemoedeningen' daaruit te laten. Het nodigt uit tot het opsommen van recidives, terwijl deze informatie reeds in het dossier aanwezig is en dus in het voorlichtingsrapport overbodig. Alleen indien bij het schetsen van de levensloop uitvoerig verslag wordt gedaan van datgene wat zich *tussen* de diverse delict- en strafmomenten afspeelde, heeft dit onderwerp zin. Iets dergelijks geldt voor de samenvatting: deze lijkt alleen zinvol voor een wat langer rapport. In het kader van dit artikel zou ik bovengenoemde onderwerpen aldus willen samenvatten:

- Personalia
- Gegevens over de wijze waarop het rapport tot stand gekomen is
- Delictsituatie
- Levensloop en vroegere gezinssituatie
- Persoonlijke factoren (fysieke toestand, psychische toestand, eventueel alcohol en drugs, sociale situatie)
- Actuele situatie (gezin, werk, materiële situatie)
- Conclusie
- Hulpverleningsmogelijkheden.

Van deze onderwerpen is de delictsituatie (naast de personalia en de gegevens over de totstandkoming van het rapport) het enige onderwerp dat altijd besproken zal worden, *als* er tenminste iets te melden is wat niet reeds via het proces-verbaal bekend is. Dit kan een andere lezing achteraf zijn, een regeling van de schadevergoeding of andere nieuwe informatie. Is er niets nieuws over de delictsituatie te vermelden, dan kan het onderwerp m.i. achterwege blijven.

Voor het overige zou ik sterk willen pleiten voor een verbinding van functie en inhoud van het rapport.

5. Functie en inhoud

Keren wij terug naar de drie functies van het voorlichtingsrapport.

a. Waarschijnlijk of zeker sepot

Welke informatie kan een O.v.J. nodig hebben indien hij in feite reeds beslist heeft de zaak te seponeren? Ik kan mij daarbij maar één ding voorstellen: de O.v.J. wil een aantal aanwijzingen dat hij het sepot wel kan riskeren, m.a.w. dat er geen al te grote kans op (snelle) recidive is. In concreto kan dit twee dingen betekenen: hij wil vernemen dat de situatie redelijk goed loopt óf als de situatie niet zo best is, dat er wat aan gedaan wordt (dus hulpverlening). Mijns inziens is het dan ook voldoende om te rapporteren over de actuele situatie en, indien van toepassing, de hulpverlening. In het algemeen zal dit gaan over gezin, werk, huisvesting, inkomen. Afhankelijk van de situatie kunnen daar andere onderwerpen bijkomen, bijv. alcohol- of druggebruik, sociale situatie, psychische toestand.

Waar het om gaat is dat in deze gevallen als regel niet op de dieper liggende problematiek, levensloop, achtergronden van het delict etc. hoeft te worden ingegaan (misschien wel voor de hulpverlening, maar niet in het *rapport*). Zijn er geen problemen, dan moet dit voor de O.v.J. voldoende duidelijk gemaakt worden. Zijn er wel problemen, dan kunnen deze eventueel kort worden vermeld, maar zonder uitgebreide toelichting. Veel belangrijker is het dan dat er wat aan gedaan wordt. Zijn er hulpverleningsmogelijkheden? Is de hulp al gestart? Door de reclassering of door anderen? Op deze wijze kan de O.v.J. zich een beeld vormen van wat in de toekomst verwacht kan worden en dat is wat hij nodig heeft.

b. Verzoek om hulpverlening

Als een O.v.J. of rechter een voorlichtingsrapport aanvraagt, terwijl hij eigenlijk alleen doorverwijst i.v.m. mogelijke hulpverlening, dan is het strikt genomen voldoende als hij als antwoord krijgt dat de hulpverleningsmogelijkheden onderzocht worden. En goed beschouwd is dat dan alleen nog voor de beleefdheid. Hij heeft immers niet gevraagd om informatie.

Vindt men dit wat erg schraal, dan kan men enige summiere inlichtingen verstrekken. Een uitgebreid exposé van alle problemen lijkt echter totaal overbodig; het wordt toch niet

gebruikt, maar gaat wel 'levenslang' het dossier in. Men kan erover twisten of een dergelijk kort bericht nog wel een voorlichtingsrapport genoemd kan worden. Het lijkt niet zo belangrijk hoe het heet; de term briefrapport zou hier eventueel gehanteerd kunnen worden.

c. Bijdrage strafrechtelijke beslissingen

Als het werkelijk gaat om informatie die moet bijdragen tot het nemen van verantwoorde beslissingen, dan dient m.i. allereerst gekeken te worden naar de ernst van het delict en de te verwachten marges in de straftoemeting. In veel gevallen zal er sprake zijn van minder zware criminaliteit, criminaliteit die evenwel net iets te zwaar is om een sepot te verwachten. De straf zal dan waarschijnlijk gaan in de richting van een boete of (voorwaardelijke) korte gevangenisstraf, in voorkomende gevallen al dan niet gecombineerd met het innemen van het rijbewijs. Welke informatie is dan nodig? Dit is uiteraard die informatie die O.v.J. en rechter nodig hebben om de juiste beslissing te nemen. Wederom zal de actuele situatie daarbij het belangrijkste zijn, in dit geval echter *gekoppeld* aan de consequenties van de diverse strafmogelijkheden. Wat zijn de consequenties van een eventuele gevangenisstraf, kan de cliënt een boete betalen, wellicht in termijnen (nieuwe mogelijkheid!)? Ook in deze gevallen kan een dieper spitten in verleden en persoonlijke omstandigheden goeddeels achterwege blijven. Alleen in uitzonderlijke gevallen, nl. indien normaliter een straf verwacht mag worden, maar in dit speciale geval om humaniteits- en billijkheidsredenen een sepot aangewezen lijkt, is het zinvol deze persoonlijke omstandigheden uitgebreid uiteen te zetten. Resteren nog de middelzware en zware delicten. In deze gevallen lijkt mij de uitspraak van Kempe, die de daad invoelbaar gemaakt wil zien, ook nu nog op zijn plaats. Dit betekent een volledig rapport, waarin al naar gelang de situatie alle onderwerpen die boven genoemd werden aan bod kunnen komen. Speciaal voor die delicten waarbij 'de persoon van de dader en zijn omstandigheden' een belangrijke factor in de straftoemeting vormen, is het zinvol het verleden en de persoonlijke omstandigheden uitgebreid te rapporteren.

6. Afstemmen functie en inhoud

Gesteld dat men het eens kan worden over de hier-uitgewerkte gedachte en de inhoud van het rapport wil afstemmen op zijn functie, hoe kan een reclasseringsmaatschappelijk werker in concreto weten waarom het rapport is aangevraagd?

In een aantal gevallen is dit bekend. Soms is het van meet af aan duidelijk wat bedoeld wordt (Vlottes, Van Riel), soms zijn er afspraken tussen Openbaar Ministerie en reclassering ter plaatse. Toch zijn er ook veel situaties waarin e.e.a. niet zo duidelijk is. Aan twee zijden zouden er wel stappen ondernomen kunnen worden meer duidelijkheid te scheppen. Het is begrijpelijk dat de aanvrager van het rapport niet altijd precies wil aangeven welke straf hij denkt te eisen, maar het moet hem zeker mogelijk zijn duidelijker dan nu veelal gebruikelijk is, aan te geven waarom hij een rapport vraagt en welke informatie hij nodig heeft. Ik denk daarbij aan aantekeningen als 'graag hulpverlening nagaan', 'graag beschrijving huidige situatie', 'graag consequentie diverse strafsoorten' of 'graag uitgebreid rapport'. Het argument dat de aanvrager niet weet wat hij vragen moet, omdat hij de verdachte nu juist uit het rapport wil leren kennen, spreekt mij niet aan, omdat hij in bijna alle gevallen binnen bepaalde marges zal opereren en die marges kent hij als geen ander.

Anderzijds kan ook de reclassering wel wat doen. Bepaalde delicten worden nooit of zelden vervolgd en andere delicten zijn tot op sterke hoogte getarifeerd, zeker plaatselijk. Meestal weet men dit wel en als men het niet weet, dient dit nodig te veranderen. Een tijdje de 'uitkomsten turven' kan dan al een heleboel helpen. Ook een telefoontje naar de behandelend O.v.J. kan vaak de nodige duidelijkheid geven.

7. Slot

In dit artikel heb ik geprobeerd aan te geven in welke richting een gedifferentieerde voorlichting zich zou kunnen bewegen. Ik ben er mij van bewust dat alleen enkele grote lijnen geschetst zijn en dat er geen standaardrecepten voor voorlichtingsrapporten gemaakt kunnen worden. Maar misschien is het wel mogelijk op plaatselijk niveau overleg te plegen tussen

rechterlijke macht (niet alleen Openbaar Ministerie!) en reclassering om na te gaan in hoeverre een dergelijke differentiatie nagestreefd kan worden. De verdere uitwerking en de details zullen dan in de praktijk wel volgen. Vooralsnog lijkt een dergelijk systeem voor alle partijen zinvol. De leden van de rechterlijke macht krijgen niet méér te lezen dan zij nodig hebben, de reclasseringsmaatschappelijk werkers worden minder zwaar belast, en 'last but not least': het zou ten voordele van de cliënt kunnen zijn. Daarbij kan vooral gedacht worden aan de inbreuk op zijn privacy. Weliswaar zal hij ook nu waarschijnlijk diepgaande gesprekken met de maatschappelijk werker hebben, maar al die dieperliggende problemen en moeilijkheden hoeven in vele gevallen niet in het rapport vermeld te worden, waardoor voorkomen wordt dat zij voor heel lang meegaan in het dossier.

En zo kom ik langs een omweg weer terug bij Anderson en vooral Abspoel. Zij bepleiten een terugdringen van het aanvragen van rapporten. Ik bepleit vooral een terugdringen van de informatie, met name de zeer persoonlijk getinte informatie. Het maakt tenslotte wel wat uit of in een rapport iemands werk, gezin, inkomen en huisvesting beschreven worden, of dat zijn hele persoonlijkheid vanaf de kindertijd met alle problemen, gevoelens en frustraties uitgebreid uit de doeken wordt gedaan!

Literatuurlijst

Abspoel, J.J. Voorlichting in strafzaken. *Proces*, 56e jrg., nr. 11, november 1977, blz. 229-237.

Anderson, C.G. Is voorlichtingsrapportage vanzelfsprekend? *Proces*, 56e jrg., nr. 10, oktober 1977, blz. 203-212.

Brand-Koolen, M.J.M. Proefnemingen gestructureerde voorlichtingsrapportage (Reclassering).

's-Gravenhage, WODC v/h M. v. J., 1978. IV, 50 blz. Onderzoek en Beleid, 4.

Riel, C.P.A.C. van. Het voorlichtingsrapport, het O.M. en de verdachte. In: *Justitie en reclassering: acht voordrachten gehouden in een postacademiale cursus van de faculteit der rechtsgeleerdheid van de R.U. te Groningen*

onder red. van Th.W. van Veen, Alphen aan
den Rijn, Tjeenk Willing, 1977, blz. 43-52.
Vlottes, J. Enkele aspecten van de voorlichting
in strafzaken. In: Justitie en reclassering: acht
voordrachten gehouden in een postacademiale
cursus van de Faculteit der rechtsgeleerdheid
van de R.U. te Groningen onder red. van
Th.W. van Veen, Alphen aan den Rijn, Tjeenk
Willink, 1977, blz. 31-41.

END